

مجموعه ظروف ساخت کارخانه کوپنهاگن (Copenhagen) دانمارک

کاخ موزه ملت

گروه پژوهشی : اعظم رضایی انزهائی، سحر عبداللهی کومله، رقیه مغانی قهرمانلوی

بخشی از مجموعه ظروف ساخت کارخانه رویال کوپنهاگن (کشور دانمارک)، به نمایش گذاشته در نمونه ای از چیدمان میز مخصوص وعده ناهار، تالار پذیرائی بزرگ، سرسرای دوم، موزه ملت، عکس: جواد نجفعلی زاده. 1395

تاریخچه کارخانه کوپنهاگن (Copenhagen)

زمانی که جولیان ماری بیوه شاه فردریک پنجم (پادشاه دانمارک و نروژ) به قدرت رسید مانند بسیاری از پادشاهان دیگر اروپایی وی نیز از موضوعات تحقیقاتی براساس علوم طبیعی حمایت کرد. سپس توجهش را در زمینه علم معدن شناسی و مواد خام برای تولید محصولات سرامیکی متمرکز نمود. تولید سرامیک برای جولیان ماری ناشناخته نبود زیرا برادرش چارلز اول برونس دیک ولفن باتل و خواهر وی نیز در امر تولید و تاسیس کارخانه های سرامیکی در اروپا نقش بسزایی داشتند. اما برای اولین مرتبه در سال 1774 میلادی سرامیک در کپنهاگ تولید شده و در نهایت در سال های بعد جولیان ماری و خانواده سلطنتی دانمارکی موفق شدند مانند دیگر سلطنت های اروپایی کارخانه تولیدات سرامیک باارزش اختصاصی خودشان را تاسیس نمایند. پس از گذشت زمان به طور تدریجی این کارخانه بخشی از تولیدات خود را برپایه کپی برداری از تصاویر دانشنامه فلورا دانیکا (اطلس جامع گیاهشناسی) طراحی و نقاشی نمود. این روند خود سبب گردید تا شاخه ای جدید، معتبر و ارزشمند در میان تولیدات آنها بوجود آید.

چگونگی تهیه و تدوین اطلس جامع گیاهشناسی Flora Danica

امروزه دانشگاه و باغ گیاه شناسی کپنهاگ در زمینی به مساحت 10 هکتار در مرکز شهر کپنهاگ دانمارک به عنوان بخشی از موزه تاریخ طبیعی دانمارک و در نتیجه بخشی از دانشگاه علوم کپنهاگ به حساب می آید. در حال حاضر باغ گیاهشناسی مذکور شامل موزه، هرباریوم و بانک بذر، کتابخانه، فروشگاه خرید لوازم باغداری، مرکز فروش انواع گیاهان و بذرها، غذاخوری می گردد. با نگاهی به تاریخچه این مجموعه می توان گفت اولین بار این باغ در قرن 17 میلادی پس از اهدای قطعه زمینی در منطقه کریستامگا، به دستور پادشاه کریستین چهارم تاسیس گردید. سپس در سال 1770 دانشگاه گیاهشناسی در بخشی از همین باغ تشکیل شد. درحالی که گردآوری دانشنامه معتبری در رابطه با گیاهان برای اولین بار در سال 1753 میلادی بوسیله پروفیسور

گیاهشناسی، باغ گیاهشناسی کپنهاگ جی . سی. اُدر پیشنهاد شد. بعدها و بنابه این پیشنهاد و با استفاده از هدیه مالی اختصاص یافته به این دانشگاه از سوی پادشاه کریستین هفتم یک مجموعه مصور از تمام گیاهان دانمارک و نروژ به نام فلورا دانیکا چاپ گردید.

در حدود 123 سال بعد در 1883 میلادی کامل نشده این دانشنامه با 51 بخش اصلی و 3 بخش مکمل را شامل می شد. تصمیم اولیه براین اساس بود که تمام گیاهان بومی وحشی منطقه جغرافیایی تحت حکومت سلطنت دانمارک همچون خزه ها، گل‌سنگ ها و قارچ های بومی در این کتاب پوشش داده شوند (مناطق: دانمارک - اش لس ویگ هولشتاین، آلدن برگ دلمنهورست، نروژ به همراه جزایر وابسته در دریای آتلانتیک شمالی، جزایر فارو و گرین لند و ...). در میانه قرن 19 به منظور هرچه تکمیل تر شدن این اطلس سه بخش دیگر شامل گیاهان منطقه اسکاندیناوی (مابقی مناطق نروژ و مهمترین پوشش های گیاهی سوئد) نیز بدان افزوده شد. همانگونه که قبلاً نیز اشاره شد بعدها کارخانه رویال کوپنهاگن از تصاویر و اطلاعات موجود در این اطلس برای نقوش خلق شده در گروه خاصی از تولیدات خود کپی برداری نمود. بنابراین این شاخه از تولیدات به دلیل اهمیت استفاده از منبع علمی این چنین معتبر خود نیز به تدریج و در طول زمان به یکی از منابع و مراجع علمی در خصوص پوشش گیاهی مناطق فوق تبدیل گردید.

تاریخچه ظروف با طرح فلورا دانیکا

در 1790 میلادی فردریک ولیعهد دانمارک سفارش ساخت یک ست کامل ظروف ناهارخوری باتصاویری برگرفته از گیاهان موجود در دانشنامه Flora Danican جهت اهداء به ملکه کاترین دوم (روس) صادر نمود، اگرچه کاترین هرگز این سرویس را دریافت نکرد زیرا وی در سال 1796 میلادی فوت کرد. بنابراین سرویس مذکور در خانواده سلطنتی دانمارک باقی ماند، این سرویس هم اکنون در کاخ های کریستیانس برگ و آمالین برگ و همچنین قلعه رزنبُرج موجود می باشد. لازم به ذکر است که این سرویس نهارخوری در حال حاضر نیز در مراسم پذیرایی ویژه مناسبت های دولتی در کاخ کریستیانس برگ (کپنهاگ) مورد استفاده قرار می گیرد.

در اینجا می توان اشاره نمود که مراحل ساخت تمامی ظروف تولید شده با مارک رویال کوپنهاگن به طور اختصار شامل موارد ذیل می گردند: فکر اولیه، طراحی، ساخت فرم اولیه بادیست، مدل اصلی، مایع سفال، پولیش، فرم دهی نهایی، اضافه کردن دسته ها و قسمت های تزئینی، نقاشی بر روی سفال، لعاب دهی و در نهایت به کوره فرستادن

برخی دیگر از طرح های به کاررفته در ظروف کارخانه رویال کپنهاگن شامل:

- طرح آبی ساده شیاردار: این طرح با قدمتی بیش از 240 سال به صورت تزئینات آبی رنگ برجسته و توسط دست بر روی ظروف نقاشی می گردد. در واقع ریشه این طرح برگرفته از موتیف نوعی گل داوودی چینی است که پس از انجام تغییرات لازم، در نهایت به شکل طرح الترامارینی در گروه تولیداتی تحت عنوان ظروف آبی شیاردار کلاسیک کوپنهاگن سلطنتی خودنمایی می کند.

- طرح سفید طلائی: تاریخچه این طرح به سال 1775 میلادی بازگشته، زمانی که جنبشی رقابتی میان کارخانه های تولید سرامیک در این مناطق با تولیدات کشور چین شروع می گردد. از دیگر طرح ها می توان به طرح ستاره شیاردار کریسمس، طرح مرغ دریایی و ... اشاره نمود.

علائم و نشانه های موجود در سطوح ظروف گروه فلورا دانیکا

برای درک مطلب و بررسی دقیق تر، این تصاویر و علائم را می توان در گروه 1- تصاویر سطح رویی ظروف و 2- نوشته ها و نشانه های سطح زیرین ظروف تقسیم بندی نمود.

گلدان دردار با تصویر گیاه گل دار، کارخانه رویال کوپنهاگن (قرن 18 میلادی)، موزه ملت، عکس: جواد نجفعلی زاده، 1395

1- تصاویر سطح رویی ظروف کوپنهاگن در گروه تولیدات فلورا دانیکا:

در تصاویر نقاشی شده این سطح از مجموعه ظروف گروه فلورا دانیکا می توان زیرشاخه های طرح های ماهی، بازی حیوانات، پرنده، میوه را به وضوح شناسایی نمود. اما در کنار طرح های فوق یکی از شناخته شده ترین، معتبرترین و شاخص ترین طرح ها همانا تصاویری است که از پوشش گیاهی مناطقی همچون دانمارک، نروژ، برخی از جزایر دریای آتلانتیک شمالی و به طورکل منطقه اسکاندیناوی عیناً و براساس اطلس جامع گیاه شناسی فلورا دانیکا طراحی و نقاشی شده اند. بنابراین برای کامل شدن تک تک قطعات این مجموعه ساخت سرامیک صدفی، نقاشی دقیق و کپی شده از اطلس جامع فلورا دانیکا سپس افزودن لعاب آخر و بار دیگر در کوره قرارگرفتن این قطعات جزو مراحل اصلی پروسه کاری به شمار می آید.

در مجموعه ظروف موجود در این کاخ موزه (سالن های نمایش و مخازن) باتوجه به مطالعات و بررسی های دقیق انجام شده برروی تصاویر گیاهان نقش بسته برروی ظروف می توان به اسامی گل ها و گیاهان ذیل اشاره نمود. لازم به ذکر است که این اسامی نوشته شده ممکن است شامل 1- نام های ذکر شده در اطلس جامع فلورا دانیکا، 2- اسامی لاتین، 3- نام های بومی مصطلح در منطقه می باشد.

در اینجا فهرستی از اسامی نوشته شده برروی این مجموعه ظروف به ترتیب حروف آورده شده است:

- Acinos Thymoides Moench.
- Anemone Richardsoni Hook.
- Antennaria albina var. glabrata J. Vahl.
- Antennaria carpathica Bl. & Fgh.
- Antennaria dioeca L.
- Anthemis arvensis procumbens Horn.
- Antirrhinum Orontium L.

- *Arabis Petraea* L.
- *Arbutus Uva ursi* Spreng.
- *Arctostaphylos alpina*
- *Armeria sibirica* Turcz.
- *Artemisia rupestris* L.
- *Botrychium ternatum* Sw. *Beuropaeum*
- *Brunella grandiflora* Jacq.
- *Caltha palustris* L.
- *Campanula Rapunculoides* L.
- *Campanula rotundifolia* v. *arctica* Lge.
- *Cardamine hirsuta* Oed.
- *Cerastium alpinum* L.
- *Cerastium viscosum* L. (*C. ovale* Pers.).
- *Circaea lutetiana* L.
- *Coptis trifolia* Salisb.
- *Cornus suecica* L.
- *Corydalis pumila* Host.
- *Cuscuta monogyna* Vahl.
- *Dianthus superbus* L.
- *Draba aurea* Vahl.
- *Draba pyrenaica* (?) Oed.
- *Epilobium alpinum* L.
- *Epilobium hirsutum* L.
- *Erica Tetralix* L.
- *Erythraea Centaurium* Pers.
- *Fedia olitoria* (L.) Vahl
- *Fumaria micrantha* Lag.
- *Gagea minima* Schult.
- *Galeobdolon luteum* Huds.
- *Galeopsis bifida* Boenn.
- *Gentiana campestris* L.

- *Hieracium auriculaeforme* Fr.
- *Hieracium Pilosella* L.
- *Lepidium groenlandicum* Horn.
- *Loiseleuria procumbens* Desv.
- *Lonicera Periclymenum* L.
- *Lysimachia nemorum* L.
- *Lysimachia nummularia* L.
- *Medicago falcata* L.
- *Medicago minima* Lam.
- *Melandrium vespertinum* fr.
- *Myosotis caespitosa* Schultz.
- *Nasturtium palustre* D.C.
- *Oxalis Acetosella* B lilacina
- *Oxycoccus palustris* Rupr.
- *Oxytropis pilosa* DC.
- *Papaver nudicaule* L.
- *Pedicularis lanata* Chamiss.
- *Pedicularis lapponica* L.
- *Pedicularis silvatica* L.
- *Polemonium coeruleum* L.
- *Polygala amarum* L.
- *Potentilla anserine* var. *groenlandica* Lehm.
- *Potentilla emarginata* Pursh.
- *Potentilla pulchella* R. Br.
- *Primula officinalis* L.
- *Pulsatilla vulgaris* Mill.
- *Pyrola grandiflora* Rad.
- *Pyrola minor* L.
- *Pyrola rotundifolia* L.
- *Ranunculus aconitifolius* Oed.
- *Ranunculus Cymbalariae* Pursh.

- *Ranunculus pygmaeus* L.
- *Ribes alpinum* L.
- *Sarothamnus scoparius* Koch.
- *Saxifraga nivalis* L.
- *Saxifraga oppositifolia* L.
- *Scilla verna* L.
- *Sisymbrium palustre* L.
- *Stachys germanica* L.
- *Stellaria trigynum* Vill.
- *Stenhammaria maritime* Rchb.
- *Trifolium pratense* L.
- *Vaccinium macrocarpa* Drej.
- *Veronica saxatilis* L.
- *Viola canina* L.
- *Viola hirta* L.
- *Viola Muhlenbergiana* B minor Hook.
- *Viola silvatica* Fr.
- *Viola uliginosa* Bess.
- *Viscaria purpurea* Don.

2- تصاویر سطح زیرین ظروف کوپنهاگن در گروه تولیدات فلورا دانیکا:

با یک بررسی دقیق می توان موارد ذیل را به راحتی در بخش پشتی محصولات ساخت این کارخانه مشاهده نمود:

الف - اسامی گیاهان برپایه دانشنامه فلورا دانیکا/ نام لاتین/ نام بومی (در بخش قبلی به آنها اشاره گردید).

ب - کد متعلق به سری ساخت سرامیک صدفی که اطلاعات مربوط به روش ساخت و غیره را در خود جای داده است.

پ - امضاء نقاش و لعاب کار که حکایت از هنرمند خلاق آن دارد. در این باره می توان گفت که برخی از نقاشان چنان مشهور می باشند که باتوجه به این امضاء کاملاً شناخته می شوند اما بعضی دیگر هنوز بصورت ناشناخته باقی مانده و نیاز به بررسی های بیشتری برای شناخت آنها می باشد. همان گونه که مطلع اید نقاشی و کار لعاب سرامیک نیاز به دقت و تمرکز بالایی داشته، و این هر دو نیازمند کسب تجربه در طول زمان می باشد. برای مثال یک نقاش رنگ آبی به طور متوسط نیاز به کسب تجربه در زمانی حدود چهار سال برای آموختن حرفه اش داشته. بنابراین تزئینات ظریف به کارگرفته در تصاویر موجود درواقع نشانه و علائم اشاره کننده به نقاش را باخود به همراه داشته و یا به تعبیر دیگر به عنوان امضاء نقاش محسوب می گردد. باتوجه به این مطلب می توان گفت که دریک نگاه اجمالی تزئینات همگی تقریباً شبیه به هم هستند اما هر نقاش قادر است به سرعت کار خود را از دیگر همکارانش تمیزدهد.

آرم مخصوص کارخانه رویال کپنهاگن، موزه ملت، عکس: جواد نجفعلی زاده، 1395

ت - آرم کارخانه رویال کپنهاگن که از مهر گرد نام کارخانه، تاج پادشاهی و سه موج تشکیل شده است. این بخش به خودی خود حاوی اطلاعات ذیقیمتی می باشد که نیاز به توضیحات بیشتری در این زمینه می باشد که در ذیل بدان اشاره گردیده.

در اوایل تولید این ظروف، تقریباً حدود 100 سال پیش از آن که کارخانه توسط جولیان ماری (بیوه شاه فردریک پنجم ملکه دانمارک و نروژ) تاسیس گردد ظروف دست ساخت تولید کارگاه های محلی از علامت سه موج استفاده می کردند که نشان از راه های اصلی آبی دانمارک به نام های اورسوند، کمریند بزرگ و کمریند کوچک بودند. درواقع این راه ها و کانال ها شاهرگ تجارتي این منطقه محسوب می گردید به دلیل همین اهمیت در پشت ظروف نیز به ثبت رسید. اما پس از تاسیس کارخانه توسط ملکه، وی تصمیم گرفت که بر روی هر قطعه از سرامیک سلطنتی کپنهاگ نشان بی همتای تاج سلطنتی مهر شود، بنابراین نشان مذکور از 1775 میلادی و برای برجسته کردن وابستگی کارخانه به دربار به تصویر 3 موج افزوده شد. در مرحله تاریخ گذاری بعدی تغییرات ایجاد شده در تصویر تاج که در طول زمان رخ داده بود خود بازگوکننده اطلاعات تاریخ گذاری ظروف محسوب می گردید. اما در حدود 1870 میلادی، شرکت شروع به استفاده از استمپ (مهر) زیر لعاب کرد، که این سنت تا به امروز نیز ادامه دارد. از سال 1935 میلادی به این طرف روش کدگذاری بوسیله خط و نقاط سبزی که در بخش های بالایی و پائینی حروف نام کمپانی قرارگرفته اند این اطلاعات را به ما منتقل می کند. درنهایت می توان اشاره نمود که تاریخ گذاری های فعلی آنچنان دقیق است که می توان با استفاده از این کدها سال ساخت ظروف و سال نقاشی و لعاب آن را به صورت مجزا بدست آورد.

ث - کد کاربرد ظرف، که شامل شماره ای چند رقمی است که کارخانه سازنده این مجموعه بسیار نفیس براساس کدگذاری های انجام داده درپشت ظروف به منظور شناسایی و نحوه استفاده از هر ظرف به تنهایی و یا به همراه قطعات دیگر به ثبت رسانده است. باتوجه به کدگذاری، ظروف این موزه شامل:

- بشقاب بسیار تخت مخصوص ناهار (ویژه وعده های غذایی بیشتر)
- بشقاب سوپخوری حاشیه دار
- بشقاب غذاخوری سنتی مخصوص شام (بسیار بزرگ)
- بشقاب غذاخوری گود با حاشیه مشبک/ پایه زیرین ظروف سبزی شکل مخصوص میوه در سایز کوچک
- بشقاب غذاخوری گود با حاشیه مشبک/ پایه زیرین ظروف سبزی شکل مخصوص میوه در سایز بزرگ
- بشقاب کوچک مخصوص نان/ کره
- بشقاب گرد معمولی
- بشقاب مخصوص ناهار (ویژه وعده های غذایی بیشتر)
- سبد میوه گرد بزرگ

- سید میوه گرد کوچک
- سینی مستطیل شکل
- ظرف دسته دار بیضی شکل
- ظرف دسته دار بیضی شکل بزرگ
- ظرف سبزیجات مربع شکل
- ظرف گرد درب دار مخصوص سبزیجات
- فنجان قهوه خوری و نعلبکی
- کاسه سوپ خوری و بشقاب زیرین (نعلبکی)
- کاسه گرد مخصوص سالاد (بزرگ)
- کاسه گرد مخصوص سالاد با دیواره کوتاه

بخشی از مجموعه ظروف ساخت کارخانه رویال کوپنهاگن (کشور دانمارک)، به نمایش گذاشته در نمونه ای از چیدمان میز مخصوص وعده ناهار، تالار پذیرائی بزرگ، سرسرای دوم، موزه ملت، عکس: جواد نجفعلی زاده.
1395

منابع و مآخذ:

1- منابع میدانی:

مجموعه ظروف ساخت کارخانه رویال کوینهاگن، مخازن و سالن های نمایش کاخ موزه ملت، 1395

2- منابع کتابی:

- Oxford Advanced Learner's Dictionary 8th Edition 2010
- Oxford Dictionary of Art 3rd Edition 2011

3- منابع اینترنتی:

- www.royalcopenhagen.com
- www.wikipedia.org
- www.worldcollectorsnet.com
- www.floradanicaonline.com
- www.skovsantiques.com
- www.google.com
- www.dphtrading.com
- www.auction.bidsquare.com
- www.christies.com
- www.ebay.com
- www.jamiri.dk/royal-copenhagen-mark.htm
- www.1stdibs.com
- www.fineart.ha.com
- www.worldantique.net
- www.lauritz.com
- www.johnmoran.com
- www.calphotos.berkeley.eud
- www.bruun-rasmussen.dk
- www.the-saleroom.com
- www.naturephoto-cz.com
- www.plantillustrations.org